

Туган ягым - гөлләр иле

Дәресең барышы: Нәфкәтә Нигъмәтуллин башкаруында “Мине юллар чакыра” дигән жырны тыңлап, дәресебезне башлайбыз.

Укучылар, дәресебезне юкка гына шушы жырдан башламадык. Бүген без сезнең белән туган як буйлап сәяхәткә чыгабыз. Туган як һәркем өчен изге, кадерле. Ул кешегә яшәү өчен көч, куәт бирсә, язучыларга, шагыйрьләргә илһам, дәрт өсти. Һәр язучының, шагыйрьнең әсәрендә туган як, якты образ булып, ижатының буеннан – буена сузыла.

- Без дә бүген сезнең белән туган як матурлыгын күрергә омтылып, сәяхәткә чыгабыз. Ижат максатыбыз исә - туган як табигатенең матурлыгы белән горулану, илһам алу, аны күзәтеп, үзезнең ижади эшләребез өчен материал туплау. Шулар нигезендә без сезнең белән сочинение язачакбыз. Бүгенге дәрестә план төзәрбез, сочинение язарга эзерләнәрбез. Һәр сәяхәтченең кулында кәгазь – каләм була. Аннары маршрутны билгелик. Алар сезнең өстәлегездә ята.

Туган тел
дәрәҗәсында

Туган
ягым -
яшел
бишек

Туган як
моңнары

Халык
өйтсә,
хак өйтә.

Туган як
бизекләре

Шигырь
юлларында
а
туган як
матурлыгы

Халкыбыз
Туган
якны
Нәрсәгә
Тинли?

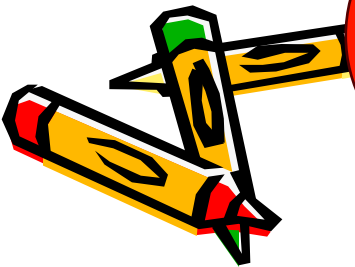
Туган як
Һәркемгә
газиз

Туган як-
эни.

Халык
Әйтсә,
Хак
Әйтер

Туган як -
алтын

Туган як -
яшел
бишек

Шигырь юлларында туган як матурлыгы

- Укучылар, хэзер беренче тукталышка туктыйк. Монда без килэсен белепме, ниндидер язулар калдырганнар (ШИГЫРЬЛӘР сүзенең хәрефләре буташтырып бирелә. Сүзне жыярга).
- Шигырьләр икән ләбаса, тыңлагыз әле, бу исемнәр сезгә берәр нәрсә турында сөйләмиме?

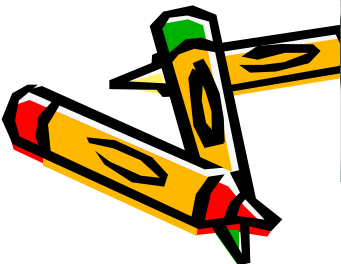
Ш. Маннапов

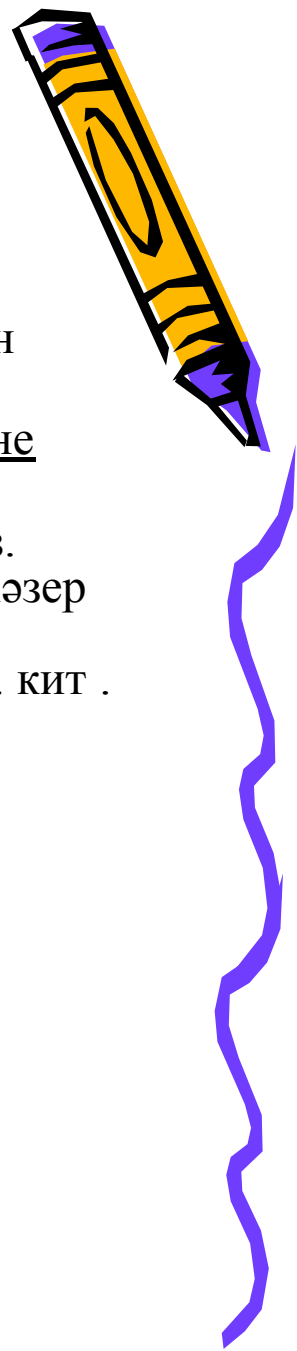

Н. Дәүли

С. Маннапов

_ Әйе, болар безнең районыбызда туып – үскән шагыйрьләребез. Сезгә аларның кайсылары күбрәк таныш?

- Н. Дәүли исеме, дисез. Шулай, бу исем сезгә таныш. Без аның белән кайчан танышкан идек?

- Татар теле дәресендә күп мәгънәле һәм күчерелмә мәгънәле сүзләргә үткәндә (“Икмәк”)

- Әйе, укучылар, Н. Дәүли - ул безнең горурлыгыбыз, йөзек кашыбыз. Аның тормыш юлы, ижаты турында без киләчәктә сөйләшербез. Ә хәзер мин сезгә менә бу язманы укып китмәкче булам. (Өзек. Н. Дәүли. Сайланма әсәрләр. Ике томда. 1 том. Шигырьләр һәм поэмалар. Тат. кит. нәшер. 1969 ел, 3 бит).

Бер укучы Н. Дәүлинең “Әллием, бәллием” шигырен укып күрсәтә. (Магнитофоннан Кәтиев Ә. М. Уйнап яздырган көй жибәрелә).

- Тагын кемне аерып әйтә аласыз?

- Ш. Маннаповны. (Бер укучы “Әлкием чишмәләре” шигырен укый).

- Автор нәрсә әйтергә тели? Кайсы юллары ныграк ошады?

- Укучылар үзләре язган шигырьләрен укыйлар, иллюстрацияләрен яклайлар.

Туган як бизәкләре

- Укучы. Без дә туган якны яратуыбызны үзебезнең рәсемнәрдә күрсәтергә тырыштык. Әгәр мөмкин булса, менә бу аланга туктар идек. (Берничә укучы үзләренең рәсемнәре турында сөйләләр).

- Әйе, укучылар, сезнең рәсемнәрегездә дә пейзаж сурәтләнгән. Ә шигырь белән рәсем арасында нинди аерма бар соң? (Беренчесендә сүзләр сурәт ясып, ә икенчесендә буяулар, төсләр телгә килә).
- Укучылар, сезне шулай матур ясарга кем өйрәтте соң? Шулай, Гөлнур Госмановна - үз эшенең остасы.

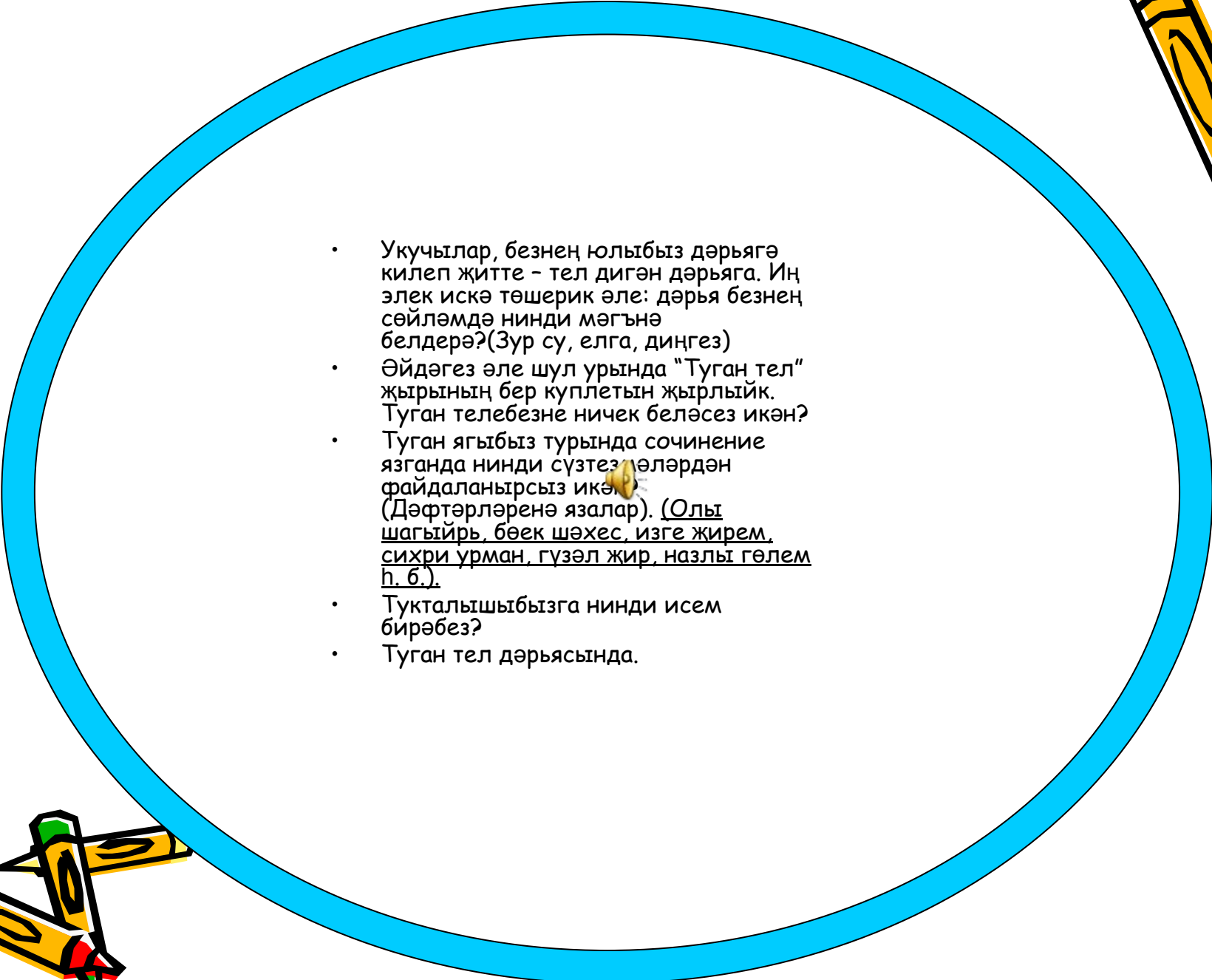

Туган як моңнары

- Юлыбызны алга таба дәвам итәбез. Безне телеграф баганалары озата. Чыбыкларына кунып, кошлар сайрый. Безгә әйтер сүзләре бар, ахыры.
- (Конверттан диск алына). Аннары туган як турында җырлар тыңланыла. (Р. Шинапов башкаруында "Алпарым", "Әлкием, әллием, бәллием".)
- Укучылар, без беренче тукталышта туган як турындагы шигырьләр белән танышкан идек инде, ә монысында җырлар тыңладык. Җыр белән шигырь арасында нинди аерма бар?
- Җырның 2 авторы була: шагыйрь һәм композитор.
- Туган як кырларында үскән матур чәчәкләр дә, ап - ак каеннар да, таулар да, гомумән, барча табигать күңелгә бик якын. Шагыйрьләр аны сүзләр белән, композиторлар моң аша чагылдыралар. Ткуталышыбызга, шулай итеп, "Туган як моңнары" дигән исем бирәбез.

-
-
-
-
- Укучылар, безнең юлыбыз дәрьягә килеп житте - тел дигән дәрьяга. Иң элек искә төшерик әле: дәрья безнең сөйләмдә нинди мәгънә белдерә?(Зур су, елга, диңгез)
  - Әйдәгез әле шул урында "Туган тел" жырының бер куплетың жырлайк. Туган телебезне ничек беләсез икән?
  - Туган ягыбыз турында сочинение язганда нинди сүзтәзгәләрден файдаланырсыз икән? (Дәфтәрләренә язалар). (Олы шагыйрь, бөек шөхес, изге жирем, сихри урман, гүзәл жир, назлы гөлем һ. б.)
  - Тукталышыбызга нинди исем бирәбез?
  - Туган тел дәрьясында.

Ө хэзер
сонгы
тукталышка
юл алабыз.
Ул "Туган
Ягым матурлыгын
Таулардан ээлим"
Дип аталыр.
Өнө алда тау-
Ижат тавыт.
Сез шул тауга
менэргэ тиешсез.
Анда инде болай
гына менеп булмый. Сез
тау итэгенэ утырып,
иң элек
бүгөн күргәннэрегеz тээсирендэ
туган якның матурлыгы турында
сочинениенең каралама өлөшөн
язарга тиеш буласыз. Планыгыз дэфтэргэ язылды.
Эйдэгеz эле, укып чыгытк, төзөтүлэр, үзгэртүлэр
кирэкмиме икэн. Өлбэттэ, бу, укучылар, үрнэк план.
Сезгэ нэкъ
Шул план буенча язарга дигэн талэп куелмый.
Димэк, өй эше сочинениене караламаларга язып килергэ.

